

اجتهاد و تقلید

حسین علم‌سجسی

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

انتشارات
دانشگاه امام صادق علیه السلام

عنوان: اجتهاد و تقلید

مؤلف: دکتر حسین علی سعدی

ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام

صفحه آرا و ویراستار ادبی و طراح جلد: محمد روشنی

نمایه ساز و ناظر نسخه پردازی و چاپ: رضا دیا

چاپ و صحافی: چاپ سپیدان

چاپ اول: ۱۳۹۹

قیمت: ۳۸۰/۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۸۰۵-۶

فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۲، طبقه اول، واحد ۲

تلفن: ۶۶۹۷۳۲۱۲

فروشگاه کتاب صادق علیه السلام: بزرگراه شهید رجایی، پل مدیریت، ضلع شمالی دانشگاه

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵ • تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۲ • تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

E-mail: pub@isu.ac.ir • www.ketab.ir • اینترنتی: ketab.ir

سرشناسه: سعدی، حسین علی، ۱۳۵۱-

عنوان و نام پدیدآور: اجتهاد و تقلید / حسین علی سعدی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۸۱ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۸۰۵-۶

موضوع: اجتهاد و تقلید

شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق علیه السلام (ع)

رده بندی کنگره: BP ۱۶۷

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۱

شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۱۸۲۳

تمام حقوق محفوظ است، هیچ بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب ناشر قابل تکثیر یا تولید مجدد به هیچ شکلی از جمله چاپ،

فتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلم و صدا و انتقال در فضای مجازی نمی باشد.

این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

فهرست مطالب

۷		سخن ناشر
۹		مقدمه
۱۵		فصل اول: «اجتهاد»
۱۵		۱. جایگاه موضوع
۱۶		۲. پیشینه موضوع
۱۷		۳. تعریف اجتهاد
۲۱		۴. اقسام اجتهاد
۲۲		۵. اجتهاد مطلق
۲۲		۵-۱. امکان اجتهاد مطلق
۲۴		۵-۲. آثار اجتهاد مطلق
۲۶		۵-۲-۱. انسداد بر مبنای حکومت
۲۷		۵-۲-۲. انسداد بر مبنای کشف
۲۸		اول: اشکال بر دلیل اول
۲۸		یک: اشکال نقضی
۳۰		دو: اشکال حلی
۳۱		دوم: اشکال به دلیل دوم
۳۲		۶. اجتهاد تجزی
۳۲		۶-۱. امکان تجزی
۳۲		۶-۱-۱. لزوم تجزی

۳۳	۶-۱-۲. امتناع تجزی
۳۷	۶-۱-۳. امکان تجزی
۴۲	۶-۲. تمکن در تحصیل ظن
۴۵	۶-۲-۱. بررسی ادله
۵۲	۶-۲-۲. بررسی سندی
۵۵	۷. مبادی و مقدمات اجتهاد
۵۶	۶-۱-۱. نقش علوم عربی در اجتهاد
۵۸	۶-۲. نقش منطق در اجتهاد
۵۹	۶-۳. نقش علم رجال در اجتهاد
۶۳	۶-۷. نقش علم اصول در اجتهاد
۶۵	۶-۵. سیر علم
۶۶	۶-۷. اجتهاد بر مبنای احادیث
۶۸	۶-۷. ادله عدم جواز تقلید بر مبنای
۶۸	۶-۷۱. انصراف ادله لفظی
۷۰	۶-۷-۲. أصالت تعیین
۷۴	۶-۷-۳. سیره مستمره مجتهدین
۷۴	۶-۷-۴. لزوم اجتهاد در مبادی برای اهل ظاهر
۷۴	۶-۷-۵. عدم شمول ادله تقلید
۷۵	۶-۸. پاسخ سه دلیل اخیر
۷۶	۸-۱. تاریخ مسئله تخطئه و تصویب
۷۸	۸-۲. قلمرو بحث تخطئه و تصویب
۸۳	۸-۳. اقسام تصویب
۸۳	۸-۳-۱. تصویب اشعری
۸۵	۸-۳-۲. تصویب معتزلی
۸۶	۸-۴. تصویب اشعری از نظر محقق خوئی
۸۸	۸-۵. تصویب و تخطئه در نظر قدما
۸۹	۸-۶. مصلحت سلوکیه
۹۵	۹. تبدل رأی مجتهد

۹۵	۱-۹. تحریر محل نزاع
۹۶	۲-۹. ارتباط بحث با مسئله اجزاء
۹۷	۳-۹. تخطئه و تبدل رأی مجتهد
۹۸	۴-۹. اقوال در مسئله
۱۰۸	۵-۹. تبدل تقلید
۱۰۹	۶-۹. مقتضای قاعده اولیه
۱۱۲	۷-۹. مقتضای قاعده ثانویه
۱۱۲	۸-۹. ۱- اجماع
۱۱۳	۹-۹. ۲- سیره
۱۱۴	۹-۹. ۳- روایات
۱۱۴	اول: حدیث «تعداد»
۱۱۹	دوم: حدیث «نفس»
۱۲۱	فصل دوم: «تقلید»
۱۲۱	۱. تعریف تقلید
۱۲۲	۱-۱. اخذ قول غیر
۱۲۳	۲-۱. نفس العمل
۱۲۶	۲. ادله جواز تقلید
۱۲۷	۱-۲. ادله لبی
۱۲۷	۲-۱-۱. فطرت
۱۳۳	۲-۱-۲. اجماع
۱۳۳	۲-۱-۳. سیره
۱۳۴	۲-۲. ادله لفظی
۱۳۴	۲-۲-۱. آیه نقر
۱۳۷	اول: وجوب حذر
۱۴۵	دوم: اطلاق حذر
۱۴۷	۲-۲-۲. آیه سؤال
۱۵۱	۲-۲-۳. اخبار و روایات
۱۶۱	۲-۳. انسداد صغیر

- اول: ادله لزوم تقلید از اعلم ۱۶۵
- یک. أصالة التعین ۱۶۵
- دو. سیره و بناء عقلاء ۱۶۷
- سه. أصل حرمت عمل بالظن ۱۶۷
- چهار. اجماع ۱۶۷
- پنج. روایات ۱۶۹
- شش. اقربیت به واقع ۱۷۲
- دوم: ادله جواز تقلید از مفضول ۱۷۴
۳. تمسک به اصول بر جواز تقلید از مفضول ۱۷۴
۳. استصحاب تخییر ۱۷۴
- ۳-۳. اقتضای عدل مرجعیت الأعلیة ۱۷۹
- ۳-۴. تمسک به ادله بر جواز تقلید از مفضول ۱۸۰
- ۳-۴-۱. اطلاعات ادله تقلید ۱۸۰
- ۳-۴-۲. ادله عسر و حرج ۱۸۱
- ۳-۴-۳. سیره متشرعه ۱۸۲
- ۳-۴-۴. روایات ارجاع ۱۸۳
- ۳-۴-۵. دلیل الانسداد ۱۸۴
۴. مراد از اعلم ۱۸۶
- ۴-۱. اقتدار در قواعد و کبریات ۱۸۷
- ۴-۲. احاطه بیشتر به فروع و کلمات و اقوال ۱۸۸
- ۴-۳. مهارت بیشتر در تطبیق کبریات بر صغریات ۱۸۸
- ۴-۴. اقربیت الی الواقع ۱۸۹
۵. تقلید از میت ۱۹۰
- ۵-۱. تقلید ابتدایی ۱۹۰
- ۵-۱-۱. ادله مانعین ۱۹۲
- اول. اصل حرمت عمل به ظن ۱۹۳
- دوم. اصل احتیاط ۱۹۳

۱۹۴	سوم. اصل تعیین
۱۹۵	چهارم. استصحاب
۱۹۵	پنجم. اصل عدم حجیت
۱۹۵	۵-۱-۲. ادله مجوزین
۱۹۵	اول. استصحاب
۱۹۶	دوم. استصحاب المفتی
۱۹۹	سوم. استصحاب المستفتی فيه (حکم)
۲۰۰	یک: حکم ظاهری
۲۰۲	دو: حکم وضعی؛ حجیت
۲۰۶	سه: حکم قضایی
۲۰۹	۶-۱-۳. اهل لغوی
۲۰۹	۷. سیره
۲۰۹	۷-۱. سیره عقلاء
۲۱۲	۷-۲. سیره متشرعه
۲۱۳	۷-۳. دلیل انسداد
۲۱۴	۸. تقلید استمراری و بقایی
۲۱۴	۸-۱. ادله مجوزین
۲۱۴	۸-۱-۱. استصحاب
۲۱۵	۸-۱-۲. اطلاعات ادله
۲۱۶	۸-۱-۳. بنای عقلاء
۲۱۶	۸-۱-۴. سیره متشرعه
۲۱۶	۸-۱-۵. اصالة التعین
۲۱۸	۸-۲. ادله مانعین
۲۱۸	۸-۲-۱. اجماع
۲۱۹	۸-۲-۲. قصور ادله حجیت
۲۲۰	بررسی و نتیجه گیری
۲۲۳	تمه
۲۲۵	۹. تبعیض در تقلید

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل: آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

رساله و مأموریت دانشگاه امام صادق (علیه السلام) «تولید علوم انسانی اسلامی» و «تربیت نیری درجه یک برای نظام» (که در راهبردهای ابلاغی مقام نظام رهبری مدظله تعیین شده) است. اثرپذیری علوم انسانی از مبانی معرفتی و نقش معارف اسلامی در تحول علوم انسانی، دانشگاه را بر آن داشت که به تدریج نو و بازمهندسی نظام آموزشی و پژوهشی جهت پاسخگویی به نیازهای نوظهور انقلاب، نظام اسلامی، و تربیت اسلامی به عنوان یک اصل اساسی برای تحقق مأموریت خویش بپردازد و بر این باور است که علم توأم با تزکیه نفس می‌تواند هویت جامعه را متأثر در مسیر تعالی و رشد قرار دهد.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای مأموری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متاثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آن‌هاست. از این منظر

پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم‌اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام‌عده در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی به‌زمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان‌های اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت (ان‌شاءالله).

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه